

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Decimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

D E
C H R I S T I A N A
L I B E R T A T E
L I B E R D E C I M V S.

P R O O E M I V M.

Cap. 41.

FORTVNA, ait quidam è seculi sapientibus, duas homini vias ostendit in vita: Alteram libertatis, cuius principium accessu difficile, sed finis planus: alteram seruitutis, cuius facile principium & accessibile, finis autem laboriosus. Templum quoque illud in Ezechiele, angusta principia, latiores autem sensim in altum progressus habet: donec summa tandem in culmine amplitudo constiterit. Quo quidem expresso diuinius templi typo, adumbrata nobis est libertatis via: que per suorum initiorum angustias, ad veræ felicitatis commodissimam latitudinem, illac commeantes, perseverantesque transmittit. Verùm quia plerosq. principia terrent; non difficile fuit, prætextu libertatis, in diuersum abducere, mortiferæque seruitutis vinculis quàm plurimos implicare. Qua in re cùm maiores in dies singulos apparerent prouentus: sacrilega sectariorum audacia non solùm ad euersionem obedientie totiusq. discipline; sed etiam ad summam Religionis iniuriam, libertatis velamen obtendit, consilia dominica sic repudiens, sanctissimæque votorum vincula ita rescindens, vt ea negaret cum Christiana libertate posse consistere. Verùm id quoque quanto errore & quàm nefaria assertione statuatur, breuiter est hoc libello demonstrandum.

CAPVT

CAPVT I.

Esse bona quadam non præcepta diuinitus, sed consulta,
ad promouendam expeditius Christianam
libertatem.

VM igitur libertatem Christianam om-
ne opus sanctum atque laudabile promo-
ueat: efficitur quo magis id Deo gratum
atque laudabile sit, eo magis libertatem
Christianam augere. Et continētia quidem, obediē-
tia, paupertatisque voluntaria virtutes Deo esse per-
gratas, nemo sanus negauerit: quæ toties literarum sa-
cratum encomiis celebrentur. Quæ quidem virtutes
inter ea imprimis bona numerantur, quæ tamquam
excellētia non præcipiuntur, sed consuluntur, vfi-
tatoque vocabulo Supererogationis opera nuncupan-
tur. At his modò, Caluino duce, infesta hæresis est:
omnia præcepta affirmans esse, quæ ad hominis per-
fectionem pertineant. quo nimirum funditus ipsa
Christianorum vota subuerteret, quæ dici soleant cir-
ca meliora excellētiaque bona versari. At non sic
beatus Apostolus, qui dicit in priore ad Corinthios: *Cap. 7.*
De virginibus præceptum Domini non habeo: consi-
lium autem do, tanquam misericordiam consecutus à
Deo, vt sim fidelis. Et rursum: Dico non nuptis & vi-
duis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego.
Non sic in Euangelio Christus, qui affirmanti se præ-
cepta obseruasse iuueni, hoc ita esse concedens, vel
certè dissimulans, tanquam affectanti sublimiora re-
spondit: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ
habes, & da pauperibus, & nudus nudum me sequere.
Non sic diuus Chrysostomus, qui monachos *Homil. 56. in
Matth.*
eremi cultores collaudans, atque id quod in oratione
vsurpabant, vt abundarent in omni opere bono præ-
cantes, quid id sibi vellet exponens, hoc eos significare
scri-

*Homil. 55. in
Matth.*

*Homil. 12. in
Epist. ad Rom.
Serm. 14. in
Epist. ad Rom.
Enchyridij 121
& Epist. 88.*

*Cap. 30. de
sancta Virg.*

Luca 10.

scribit petere, ut non solum faciant quæ debent ex præcepto, verum etiam ultra iniuncta progrediantur. Qui aliàs quoque præcepta ipsa sic facilia esse commemorat, quæ hæretici obseruatu impossibilia clamitant, ut eorum multi mensuram in agendo excesserint. Qui virginitatem ac paupertatem ab iis discernens, quæ necessaria atque virgentia vocat, ad eos pertinere docet, qui pro gloria certant, ipsa videlicet necessaria supergressi. Qui quædã spiritu adoptionis filiorum agimur, eo manifestum fieri maximè dicit, quòd mandata nõ solum implemus, sed etiam transcendimus. Ipse quoque Augustinus accuratè distinxit ea quæ iubentur præcepto, ab iis quæ consilio monentur. Quin & ea ipsa quæ consuluntur, vnde supererogationis opera solita sint nominari, haud obscurè significat, cum his scribit verbis: Neque enim sicut nõ mæchaberis, non occides, ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem si quid amplius supererogaueritis, in redeundo reddet vobis. Et rursus in Psalmum 125. Amplius, inquit, erogauit Apostolus: quia cum omnibus Apostolis permissum esset ut acciperent tanquam milites Christi stipèdia à prouincialibus Christi, ille manibus suis laborauit, & annonas suas prouincialibus donauit. Quid euidentius, quàm significare Augustinum illis verbis ea quæ consilij dicuntur esse, velut ipsam sanctam virginitatem, supra ea quæ imperantur erogari? Ideoque nõnullam esse causam, quam obrem supererogationis opera nuncupentur? Neque verò iustitiæ perfectionem arbitramur propterea vllã maiorem esse, quàm ea sit quæ sita est in dilectione ex toto corde, & anima tota, viribusque vniuersis. Sed ad eam perfectionem adipiscendam, quæ præcepti finis est, media quædam non præcepta, sed consulta dumtaxat

taxat asserimus: quibus sanè præstitis, vulgaris illa præceptorum impletio atque iustitia longo intervallo superetur.

CAPVT II.

Quantum ad veram libertatem faciat continentia virtus.

DE his igitur vt pro instituto dicamus: principio continentia in laude versatur caput septimum prioris ad Corinthios, vbi hoc primo loco posuit Apostolus, bonum esse homini mulierem non tangere. Nam in Paradiso quidem ante lapsum, cum integritas naturæ primo adhuc honore teneretur, continentia à muliere laus nulla fuisset: nunc verò, posteaquam naturam hominù libidinis morbus inuasit, cœpit multo esse laudabilius ac melius, mulierem non tangere omnino, quàm illà etiam Christiano coniugio vti. Vnde Apostolus, De virginibus, inquit, præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis. Existimo enim bonum hoc esse, propter instantem necessitatem: quoniam bonum est homini sic esse. vbi quod dicit, Propter instantem necessitatem; non sic accipiendum est, tanquam propter præsens tantummodo seculum, non propter futuram æternitatem, melius esse dixerit sic esse: quia videlicet coniuges terrenis curis pluribus atque arctioribus distenduntur, qua molestia virgines & continentes carent; quasi ob hoc tantum melius sit non coniugari, vt huius temporis relaxentur angustia, nō quòd in futurum seculum aliquid profit. Sic enim & Gentiles, commodis vitæ huius dumtaxat provide satis consulentes, matrimonio celibem viram præponebant: vt illa Mitionis apud Terentiū indicat oratio:

Et, quod fortunatum isti putant, vxorem nunquam duxi.
Ex quo & illud est apud Plautum:

k

Nego-

Negotium habere qui volet,

Nauem & mulierem, hac duo sibi comparato.

Et Cicero ab Hircio rogatus ut post repudium Terentia, sororem eius duceret, respondit, se uxori & philosophia pariter operam dare non posse. Non talem igitur necessitatem Apostolus intelligit, cuius omnis dispensatio ad vitam aeternam vocat; sed eam quae aliquid bonorum impedit futurorum: qua necessitate, vita cogitur coniugalis cogitare quae mundi sunt, quomodo placeat vir uxori, & uxor viro. non quod ea separent à regno caelorum, sicut sunt peccata, quae ideo praecipio, non consilio prohibentur; quia Domino praecipiente non obedire, damnabile est: sed illud quod in ipso Dei regno amplius haberi posset, si amplius cogitaretur quomodo placendum esset Deo, minus erit utique cum hoc ipsum minus, coniugij necessitate, cogitatur. Propter hanc ergo necessitatem, qua in nuptiae carent, dicit Apostolus: Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Ideoque & Ignatius in Epistola ad Philadelphenses, Virgines, inquit, subditae estote Christo in incorruptione: non execrantes nuptias, sed meliora diligentes; non in criminatione coniugij, sed propter legis meditationem. Et Ambrosius Epistola 81. laure, inquit, laudatur bona uxor, sed melius pia uirgo praefertur. haec enim cogitat quae Dei sunt, illa quae mundi. Illa coniugalibus vinculis colligata est, haec libera vinculorum. Illa sub lege, ista sub gratia. Bonum coniugium, per quod inuenta est posteritas successionis humanae; sed melior uirginitas, per quam regni caelestis hereditas acquisita, & caelestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit, per uirginem salus euenit. Cum autem ab omni concubitu continentiam, coniugio praeposimus; ad nullam hoc sanctorum Patriarcharum iniuriam pertinere putandum est.

est, qui ipsam continentię virtutem in habitu retinen-
tes, tui conjugij opere illis temporibus seruebant, ad
propheticam futurorum significationem. Tunc enim
illis hominibus ipsius pietatis erat operatio, etiam car-
naliter filios propagare: propterea quod illius genera-
tio populi, nuncia futurorum esset, atque ad dispensa-
tionem propheticam pertineret. Maius ergo bonum
erat in illorum nuptiis, quàm est bonum proprium
nuptiarum: cui procul dubio bonum cōtinentiæ præ-
ferendum est; quia non tali officio quærebant illi fi-
lios ex nuptiis, quali ducuntur isti, ex quodam sensu
naturæ mortalis, successionem decessioni requirētis:
Sed illi homines istum naturæ mortalis affectum lon-
gè sanctiore mente superabant, qui de nuptiis filios
propter Christum quærebant, ad genus eius secundum
carnem distinguendum ab omnibus gentibus. Proin-
de continentēs vel mares qui defunctis vxoribus, vel
feminae quæ defunctis viris, vel virique qui pari con-
sensu continentiam deo vouerunt, sciant sibi quidem
amplius mercedis deberi, quàm castitas conjugalis
poscit: sed sanctorū Patrum nuptias, qui propheticè
coniungebantur, qui neque in concubitu nisi prolem,
neque in ipsa prole, nisi quod in carne venturo Chri-
sto proficeret, requirebant, non solùm præ suo conti-
nendi proposito non contemnant, verùm etiam suo
illi proposito sine dubitatione præponant. Alioqui, si
res ipsas generatim inter se conferamus, nullo modo
dubitandum est, meliorem esse castitatem continētiæ,
quàm castitatem nuptialem; cùm tamen vtrumque sit
bonum: multo quæ hoc tempore continere laudabilius
esse, quod adhuc temporis illius ratio non ferebat.
Tunc enim ad veræ Religionis, qua vnus colitur Deus,
propagationem, conjugium erat necessarium: vt quos
fosciperent pij de conjugio liberos, eosdem saltem in-
stitutione paterna, in eadem haberent religione suc-
cesso.

*Vide beati
August. cap.
19. De bonis
conjugalis.*

*Vide August.
cap. 23. De bonis
conjugalis.*

516 DE CHRISTIANA LIBERTATE
cessores. Ex quo etiam fiebat, ut seruorum multitudi-
ne, familiæ sanctorum abundarent. At verò ubi ad-
uēnit plenitudo temporis, non fuit ea ratio propagan-
dæ religionis necessaria: cū effusa latissimè vberri-
meque cælesti gratia, plures multo vnâ prædicatione
fideles efficerētur, etiam ex infidelibus, quàm ex plu-
rimis coniugiis effici potuissent. Potēs enim est Deus,
etiā ex lapidibus, suscitare filios Abrahæ. Quod adeo
potenter ac numerosè præstitit, ut planissimè demon-
strauerit, quàm sibi iam populi illius superbi & carna-
lis successio necessaria non fuerit ad Abrahæ promissa
complenda. Cū itaque & continere per se sit lauda-
bilis ac melius quàm coniugio simpliciter vri, adeo
fit temporum mutata conditio: satius nunc multo, ad
Christianam que libertatem conducibilis est, conti-
nentiam amplecti virginalem, quàm se connubij vin-
culis innectere. nisi quòd ij qui adhuc ita liberi sunt,
ut ijs integrum sit hoc aut illud amplecti vitæ insti-
tutum, si se non continent, iuxta Apostolica monita,
nubere debeant quia melius sit nubere quàm vri. Ne-
que enim hoc ijs dicitur quos alia iam occuparūt vin-
cula; nisi fortè & coniugato, propter aliquam vxoris
vel necessariam absentiam vel ægritudinem immedi-
cabilem de incontinentia periclitanti, suadendū quib-
quam putet alterum coniugium, quoniam melius sit
nubere quàm vri. Homines verò cū comparamus,
ille est melior qui bonum amplius quàm alius habet:
nec rectè comparantur homines hominibus ex vno
aliquo bono; fieri enim potest ut alius non habeat ali-
quid, quod alius habet; sed alius habeat quod plura
æstimandum est. Maius enim bonum est obedientiæ,
quàm continentię. Si ergo proponatur virgo permane-
sura, sed inobediens; & maritata, quæ virgo permanere
non possit, sed tamen obediens; quam meliorem dica-
mus? hanc procul dubio maritatum. Melius enim est
habere

habere omnia bona vel minora, quàm magnum bonum cù magno malo: quia & in corporeis bonis melius est habere Zacchæi statutam, cum sanitate, quàm Golie, cum febre. Si autem propterea melius est continere, quòd à libidinis intemperantia longissimè abducit, & præstat, quemadmodum Apostolus dicit, facultatem sine impedimento Dominum obsecrandi: quis non intelligit, quantum ad libertatem conferat Christianam? quæ in eo sita est maximè, vt amoribus carisque secularibus expeditis, liberis mentibus, totisque desiderijs, Domino seruiamus.

CAPVT III.

Quaratione voluntaria paupertas ad libertatem conferat Christianam.

ET quoniam de continentia diximus, sequitur vt de paupertate quoque dicamus. Sed priùs notandum est, non vnus generis in Scriptura diuina significari paupertatem, est enim alia semper mala & improbanda paupertas: alia semper laudabilis, & cum virtute coniuncta: tertia media est, neque vitiosa per se, neque virtutis laudem habens, sed quæ vtramuis in partem tranferri queat, pertinetque ad miseram quandam & afflictam vitæ sortem, per quam necessariis quoque rebus humana indiget infirmitas. Hanc à se deprecabatur sapiens Salomon cùm in oratione precaretur: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi. Atque vtrumque idcirco à se removeri cupiebat, quòd infirmioribus animis vtrumque sit occasio delinquendi: vnum per elationem, alterum per fracti abiectique animi impatientiam. Nam, vt ille ait,

Magnum pauperies opprobrium, iubet

Quiduis & facere & pati,

Virtutisq; viam deserit ardua.

Horatius.

k 3

At

At vituperatione semper digna, semperque detestanda
 paupertas est, necessariis destitutum esse virtutibus
 de qua loquitur in Threnis Ieremias: Ego vir videns
 paupertatem meam, in virga indignationis tuæ. Quia
 enim paupertas hæc quanto est perniciosior, tanto est
 etiam ab humano magis sensu remota, neque tamen
 vitari, nisi cognita potest: idcirco Propheta, superbi
 pauperis in eo personam gerens, hoc vtilitatis sibi esse
 præstitum gratulabatur, virga iracundiæ diuinæ; et
 apertis cordis oculis, suam videre inciperet paupertatem:
 quo sic ea cognita, veræ iustitiæ diuitias à Deo
 sibi posceret dari. vnde & illud est in Apocalypsi super
 perbo cuidam obiectum: Dicis quia diues sum, & nihil
 egeo: & nescis quia tu es miser & miserabilis, &
 pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me
 aurum ignitum, probatum, vt locuples fias, & vestimen-
 tis albis induaris, vt non appareat confusio nudi-
 tatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Ego
 quos amo, arguo & castigo. Sed his relictis paupertatum
 generibus, vt quæ ad institutum nihil pertineant,
 tertia superest paupertas voluntaria: in qua inest diuitiarum
 contemptus, & vltronea reiectio. Quam non
 nulli significatam volunt, vbi scriptum est in Euang-
 gelio: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
 cælorum. Quo loco Tertullianus libro quarto
 contra Marcionem, contendit legendum esse: Beati
 mendici, propter significationem Græcæ dictionis
 tametsi Erasmus malit locum eum ad humilitatis cõ-
 mendationem pertinere. Sed vtunque se habeat loci
 illius genuina interpretatio, si in voluntaria paupertate,
 magna quædam non inesset vis ad perfectam libertatem,
 non diceret in Euangelio Dominus, id quod
 ambiguitatem nullam habet: Si vis perfectus esse, vende,
 & vende quæ habes, & da pauperibus, & veni, &
 sequere me. Non cogo, inquit, non impero; sed pro-

Esay. 3.

Apoc. 3.

Matth. 3.

pono palmam, ostendo præmia. Tuum est eligere, si volueris in agone atque certamine coronari. Nec diei, Partem bonorum tuorum vèdes; sed omnia. Cumque vendideris, quid sequitur? Et da pauperibus, non dimitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed necessitatem. Siue ille sacerdos sit, siue cognatus, siue affinis; nihil in eo aliud consideres quàm paupertatem. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta cõiunia. Hoc demum est Apostolici fastigij perfecta que virtutis, quo sic expeditis humeris, sine sarcina curarum secularium, ad cælestia subuolare animus cum Christo possit. Idcirco, inquit Paulinus, me leuare sarcinis, & vestimentis onerantibus exuere curavi, vt vndosum hoc quod inter nos & Deum peccatis interlaurantibus separat præsentis vitæ salum, omni amictu carnis & cura diei sequentis, inbente & adiuuante Christo, expeditus enatem. Quòd si Crates ille Thebanus, vt est apud diuum Hieronymum, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec potauit simul se posse virtutes & diuitias possidere (sentiebat enim ac dicebat, referente id Epiphanio, nihil possidere, hoc demum verè esse libertatis) quato aequius est hoc & sentire & facere Christianos, vt nudum Christum faciliùs nudi expediti que sequantur? Hæc enim suarum possessionũ voluntaria derelictio, curis secularibus animum liberat; quibus implicatus, liber esse non potest. Qui enim volunt diuites fieri, inquit Apostolus, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & immergunt se desiderijs inutilibus & noxijs, quibus ad interitum pertrahantur. Quamobrem his qui militant Deo, fugiendæ sunt ex toto corde diuitiæ. quas qui habere volunt, sine labore non quærunt, sine difficultate non inueniunt, sine cura non seruant, sine anxia delectatione non possident,

*In Epistola ad
Paulinũ, epist.
31. inter Epi-
stolas Augusti.*

*In oratione de
fide Catholica.*

sine dolore non perdunt. Apostolus autem Christi militibus dicit: Volo vos sine sollicitudine esse. & Radix omnium malorum est auaritia. Hæc suarum voluntaria derelictio facultatum, ad id plurimum valet, cuius Apostolum tenemus hortatorem, vt redimatur tempus, quoniam dies mali sunt. Quo enim pretio, inquit Prosper, quies huius temporis aptius comparatur, quam vt ipsi mûdo omnes diuitiæ, omnes dignitates, & vniuersarum cupiditatum materiæ refundantur, & sancto beatoque commercio, ematur Christiana libertas, fiantque filij Dei de paupertate diuites, de patientia fortes, de humilitate sublimes? Non enim, vt dilectores huius seculi putant, prauis cordis, aut segnis est animi, terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam querere, vbi laudatur peccator in desiderijs animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur. vnde si verè intelligatur, contemptus iste rerum præteritium ad quæ tendat, & qualia concupiscat: nihil huiusmodi mentibus rectius, nihil inuenietur electius, quæ sacratissimis desiderijs vniuersa transcédunt, neque ad vllam creaturam, quamuis potentem atq. mirabilem, sed ad ipsum omnium visibilium & inuisibilium ambiunt Creatorem; cui appropinquare, clarescere est, quem timere, gaudere est, cui seruire, regnare est. Hactenus Prosper. Denique hæc suarum derelictio facultatum, militem Christi ad luctandum cum inuisibilibus hostibus maximè idôneum reddit. Nihil enim maligni spiritus in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cum nudis, inquit Gregorius, luctari debemus. Si enim vestitus quispiam cum nudo luctatur, citius ad terram deijcitur, quòd habeat vnde teneatur. Quid autem sunt terrena omnia, nisi quædam corporis indumenta? Qui ergo contra diabolum ad certamen properat, vestimenta abijciat, ne succubatur. Sic Gregorius. Sed ea actu ipso relinquere, ne quis

*Epistola ad
Demetriadem.*

Psal. 9.

implicitum detineat impediaturque certantem, paucorum est, qui Apostolicis vestigiis studio maiore insistant. omnis autem Christiani est saltem affectu omnibus quæ possidet renunciare, vt, diuitiæ si affluant, fiat illud quod adiungitur: Nolite cor apponere. Qui enim non renunciauerit omnibus quæ possidet, ait omnium Magister Christus, non potest meus esse discipulus. Nec verò dicere vlli possunt, relictis omnibus, iam se quod pauperibus erogent, non habituros: quandoquidem nemo, inquit Prosper, perfectiùs erogauerit eo, qui sibi nihil, perfectionis intentione, reliquit ex propriis. Nec ei querimoniæ locus est, qua se minus beatos conquerantur, quia sit dictum à Domino: Beatius est magis dare quàm accipere. Non enim hoc generaliter dantem accipienti præponit; sed donationem acceptioni. Illa enim ad liberalitatis aut misericordiæ virtutem pertinet: hæc per se nullius virtutis est. Nec tamen paupertatis Euangelicæ professio donationem excludit: quia & Apostolus sic accipiebat, vt labore manuum non modò pararet victum sibi necessarium, verum etiam, vt suppetere quod largiretur necessitati patienti, sedulus efficeret. Virtutum igitur officia paupertas non impedit: sed ad ea mirificè confert. Quæ etsi non habeantur vniuersa in exteriori exercitio (neque enim omnes ab omnibus decet exerceri virtutes) tamè partim melioribus compensantur officiis; partim affectu, & ipso virtutis amore tenentur. Asserebat verò Vigilantius, meliùs eos facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim possessionum suarum fructus pauperibus diuidunt; quàm illos qui possessionibus venundatis, semel omnia largiuntur. Cui, inquit Hieronymus, non à me, sed à Domino respondebitur: Si vis perfectus esse, vade, & vède omnia. Ad eum loquitur, qui vult perfectus esse; qui cum Apostolis patrè, nauiculam & rete dimittit. Iste quem

*Lib. 2. de vita
contempl. c. 13*

Actor. 20.

*Lib. contra
Vigilantium.*

tu laudas, secundus aut tertius gradus est. Quem & nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis & tertiis preferenda. Bonum igitur est, facultates proprias cum dispensatione pauperibus erogare: sed melius, intentione Dominum sequendi, simul omnia donare, & absolutum in solitudine egere cum Christo. Siquidem facilius est quibus careas contemnere, quàm possessa non amare: arctiusque terrena constringunt, inquit Augustinus, adepta, quàm concupita. Nā unde iuuenis ille tristis discessit, nisi quia magnas diuitias possidebat? Aliud namque est, nolle incorporare quæ defunt: aliud, iam incorporata diuellere. Illa enim velut extranea repudiantur: ista velut membra præciduntur. Nec verò minus est voluntariæ paupertatis meritum ijs qui pauca possidebant: si veraciter omnia, etiam quæ voluissent habere, contempserint. Neque enim, inquit Augustinus, quia diues non fui, idcirco mihi minus imputabitur. Nam neque Apostoli ipsi, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt: sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quis enim pauper non turgescit in spe seculi huius? Quis non quotidie cupit augere quod habet? Ita cupiditas proprij abiectio præciditur: ut quæ diuus ait Hieronymus, Torum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Cræsi diuitiis. Sed neque id meritum paupertatis impedit, aut rationem tollit, quòd communiter Ecclesiæ facultates etiam amplæ possidentur. Expedi enim, inquit Prosper, facultates Ecclesiæ possideri, & amore perfectionis proprias contemnere. Proferturque ad eam rem beati Paulini exemplum, qui ingentia prædia, quæ ipsius fuerant, pauperibus erogauit: cum verò postea factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensauit.

*In epistola ad
Paulinum nu-
mero 34.*

*Epist. 89. & in
Psalm. 103.*

*In Epistola ad
Paulinū. cuius
exordium, Frater
Ambrosius.*

*Lib. 2. de vita
contemplat.
cap. 2. & 9.*

Quare satis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni; & sine impedimento perfectionis posse quæ sunt communia Ecclesiæ possideri. Hæc igitur paupertas spiritus, quæ verè beatum, regni que cælestis possessorem facit, quoniam animum amore mundi liberat, grauesq. illas soluit auaritiæ catenas, verè etiam liberum reddit. Nemo enim Deo seruire potest & mammon: quanto que longius ab huius dominatu disceditur, tanto facilius & promptius est, vera libertate, quæ in Dei seruitute sita est, perfrui. Non enim hoc solo diuitiæ nocent modo, quòd contra nos latrocinantium armant manus, nec quia magno cum cumulo intellectum nostræ mentis obtenebrant; verum etiam quòd nos à Dei seruitute diuellunt, ait Chrysostomus, & rei mortuæ, pecuniarum scilicet, captiuos efficiunt. Is igitur Dominus earum est, ac proinde liber, qui contemnit. Quod ipsum & Gentilis agnouit Poëta, qui sic gloriatur: quàm verè id quidem, viderit:

Nil cupientium

Nudus castra peto, & transfuga, diuitum

Partes relinquere gestio,

Contempta dominus splendidior rei.

Omnia nimirum habet, inquit Valerius, qui nihil cõ-
cupiscit: eo quidem certius, quàm qui cuncta possidet, quia dominium rei collabi solet; bonæ mentis vsurpatio, nullum tristioris fortunæ recipit incursum. Itaque quorsum attinet aut diuitias in prima felicitatis parte, aut paupertatem in vltimo miseriarum statu ponere? cum & illarum frons hilaris multis intus amaritudinibus sit referta, & huius horridior aspectus, solidis & certis bonis abundet? Amplectenda nobis igitur, animo que & vita retinenda est adhortatio diui Chrysostomi moralis, quam reliquit homilia septuagesima nona in Ioannem his verbis: Quanto, inquit,

Homil. 22. in

Matth.

Vide eundem

Hom. 21. in

Matth. de mi-

seranda serui-

tute sub auari-

tia sug.

Horat. lib. 3.

carm. Ode 16.

Lib. 4.

524 DE CHRISTIANA LIBERTATE
inquit, plura amplecteris, tanto magis tuæ derogas li-
bertati: vera namque libertas est, nulla re indigere: in
secundo loco minimis, quam angeli habent. Quod
autem in mortali corpore hoc quispiam consequatur,
considera quàm laudandus sit. Hoc & Paulus Corin-
thiis dicebat: Ego autem vobis parco, & ideo ne tri-
bulatione carnis habeant huiusmodi. Ideo pecunias,
vt ijs in necessarijs vtamur, non vt seruemus & defo-
diamus condonatas, habemus. hoc enim non est pos-
sidere, sed possideri. Quod si consideraremus quo-
modo eas augere possimus, non vt ad necessitatem
vteremur; ordo peruerteretur, & illæ nos, non nos il-
las possideremus. Liberemus igitur nos ab hac graui
seruitute, & tandem in libertatem nos vindicemus.
Quid tot & tam grauia nobis vincula excogitamus?
Non sufficit tibi naturæ vinculum, & vitæ necessitas,
& tot rerum turba, sed & alijs te rebus intricas? Et
quando poteris de cælo cogitare, & eius altitudinem
speculari? Satis erit, satis, si his omnibus præcis vin-
culis, supernam ciuitatem adire poterimus. Tor alia
restant impedimenta, quæ vt superemus, paupertate-
tem amplectamur. Hucusque Chrysostomus.

CAPVT IIII.

Quantopere libertatem Christianam promoueat obedientia.

*Vide apud Au-
gust. Epist. 38.
quàm late pa-
teat renūciare
omnibus.*

AT nunc de obedientia dicendum est. Cui virtu-
ti tertium propterea dedimus locū, quòd Chri-
stus expressè ac per semetipsum paupertatem conti-
nentiamque consuluit; obedientiam verò, Ecclesiæ sue
prudencia, factisque sanctorum: idque tamen appre-
mè iuxta Euangelij doctrinam. tum quòd eo modo
propriavoluntas meliùs ac perfectiùs abnegetur à ple-
risque: nam qui abnegauit semetipsum, & omnes suas
volun-

voluntates deposuit, ait sanctus Basilius, nō quod vult facit, sed quod docetur: tum quod ea quę Christus expressē consuluit, continentia & paupertas, securius atque facilius in sancta societate disciplinaque seruentur. Itaque tametsi expressum non habemus disertis scripturę verbis de obedientia consilium, habet tamen ipsa fundamentum in abnegatione sui. Quę omnibus quidē Christianis præcepta est generatim: propterea quod debeat suam quisque voluntatem, quam secundum seipsum, id est, secundum carnem habet, abnegare, vt sequatur Dei voluntatem. Caterum vt hoc plenius fiat, longissimeque à propria quisque voluntate recedat: studio tantę perfectionis, consultissime se pius eius amator alteri tradit, tanquam spirituali patri, ab eo regendum & ducendum: ad idque se obedientię vinculo prudenter adstringit. Nec enim iam de obedientia loquimur ea quę diuinis debetur Legibus, quam palam est Christianorum hominum esse communem: sed de ea quę in aliqua religiosa societate, sub spirituali patre ac duce certisque viuendi legibus, more sanctorum perantiquo suscipitur. Generatim autem verum est de obedientia quod diuus Augustinus expressit in Psalmum 70. Nihil tam expedire animę quàm obedire. Certè ita laudatum est in Scriptura per os Samuelis Prophetę, vt dictum sit: Melior est obedientia quàm victimę. Neque id quidem de nihilo: quia per victimam, aliena caro; per obedientiam verò, propria voluntas mactatur. Sic autem necessaria est, vt sine ea nihil placeat, quantumuis aliqui præclarum esse videatur. Vnde quamuis sancta Marthę actio, & sanctior Magdalenę contemplatio, pœnitentia, lacrymę, ea tamen omnia in Bethania, hoc est, in domo obedientię, fieri debuerūt. Quod si quispiam quarendam putet, quamobrem Christus Dominus per seipsum non ita hanc monasticam consulerit

Quaest. 14.
quaest. diffusas
explicitu.

1. Reg. 15.

luerit obedientiam, vt continentiam consuluit atque paupertatem? Responderi poterit in causa esse, quod non perinde omnibus qui perfecti esse volunt, ea necessaria sit aut consulta, vti cæterę à nobis commemoratę virtutes. Sunt enim haud pauci quos propter assequendam perfectionem, & continentes & pauperes quidem esse conueniat, nec tamen expediat in monasticam venire societatem, certis que sub vno rectorum morum legibus obstringi, vel quod se melius ipsi sublimiusque in vita habituri sunt, singulari quodam ecclesiasticus Spiritus afflatu regente: qualis fuit Ioannes Baptista, Paulus Eremita, Propheta Helias, alique nonnulli admirandę perfectionis viri: vel quod ab eiusmodi institutis liberi, studiis laboribusque suis, quibus se liberę exerceant, Christianę sint Ecclesię vberius profuturi: vel denique propter aliqua corporis aut valetudinis incommoda atque impedimenta. Quoniam igitur generatim omnibus qui perfectionis studio tenentur, consulta erat noui Testamenti tempore cum paupertate continentia: idcirco has Christus virtutes & exemplo suo commendauit, & doctrinę verbo consuluit: non autem obedientiam monasticam, quod ea non ita communiter ad perfectionis adipiscendę studium pertinere videretur. Sed tamen & hęc virtutem ad id plurimū valere, vt maior sit in Christiana libertate profectus, ex eo perspicitur, quod vt se communis hominum infirmitas habet ad illam conquistandam, duce ac directore plerisque sit opus. Porro hic ne frustra habeatur, promptę obedire necesse est. Quemadmodum enim is qui magistri opera vsus discere velit, magistro credat oportet, Discentem enim, inquit Aristoteles, oportet credere: sic eum qui perfectus est liber esse velit, spirituali Præfecto, fixisque ad spiritualem profectum legibus, obsequi necesse est. Ea propter cum beatus Hieronymus hanc obedięciam persuadere co-

nare

naretur præter ipsa naturæ testimonia, etiam de artibus addiscendis adhibuit similitudinem. Nulla, inquit, ars absque magistro discitur: etiam muta animalia & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur ordine literato. Imperator unus. Iudex unus provinciarum. Roma ut condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & patricio dedicatur. In Rebecca utero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui unus gubernator: in domo unus dominus: in quouis grandi exercitu unius signum expectatur: & ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam, te non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere in monasterio sub unius disciplina Patris, consortioque multorum: ut ab illo discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille doceat mansuetudinem. Non facias quod vis, comedas quod iuberis, habeas quantum acceperis, vestiarius quod acceperis, operis tui pensum persoluas: subiiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdum expleto somno surgere compellaris. Et rursus in eadem epistola: Primum, inquit, tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas. Mihi placet, ut habeas sanctorum contubernium: nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam quam nunquam ingressus es, statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas. In solitudine cito subrepat superbia, & si parumper ieiunauerit, hominem que non viderit, putat se aliquid esse momenti: oblitusque sui, unde, quod venerit, intus corde, lingua foris vagatur. Dormit quantum voluerit, facit quod voluerit, nullum veretur, omnes se inferiores putat, crebriusque in urbibus, quam in cellula

lula

lula est. Et paulo post: Quid igitur? Solitariam vitam reprehendimus? minimè: quippe quam sæpe laudamus. Sed de ludo monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant, qui specimen conuersionis suæ multo tempore dederint, qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent: quos nec esuries aliquando, nec fatuitas superauit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est. Haftenus diuus Hieronymus. Quanta autem sit huius obedientiæ virtus, ex eo potest intelligi, quòd cum continentiam certamen sit aduersus concupiscentiam carnis; paupertati contra concupiscentiam oculorum: ideoque illa huic præponenda sit, quòd vehementior est corporum quam pecuniarum cupiditas: ut propterea Chrysostomus fatuas illas interpretetur virgines, quòd maioribus superatis, à minoribus, hoc est, pecuniarum concupiscentia vincantur: hæc quam nos laudamus obedientia contra superbiam vitæ luctatur: qua nõ est hostis infestior aut periculosior, quemque in nobis aut habeamus maturius, aut difficilius tardiusque debellemus. Ad huius ergo tam malæ stirpis euersionem, obedientia securim vibrat, atque radicem admouet. Ideo difficilis, inquit Basilus, obedientiæ conatus, & præter naturam, quæ libertatem imprimis appetit; attamen cæteris præstantior. Quod enim difficilius, hoc præclarior. Relinquere diuitias, præterea continentiam ac castitatem seruare, multis quidem Philosophis datum: se autem, propriumque arbitrium negare, ex libero seruum facere, nulli profusus, nisi qui crucem Christi sequitur, concessum; cui non propriam, sed Patris voluntatem est exsecutus. Et iterum: Virtus, inquit, hæc alij subiectum esse præter communia præcepta, maximè ab initio Ecclesie fuisse: adeò ut idem sublimioris existat meriti iussum quam

*Lib. de Instit.
monastica.*

sponte facere. Hæc Basilius de obedientia: Cuius quidem laus memoratur singularis, si ea sit quæ dicitur obedientia sine mora. quæ tum præstatur facile, si fiat quod monet diuus Hieronymus in epistola supra citata: Præpositum, inquit, monasterij timeas vt dominum, diligas vt patrem. Credas tibi salutare quidquid ille præceperit: nec de maioris sententia iudices, cuius officij est obedire & implere quæ iussa sunt, dicente Moysè: Audi Israël, & tace. Ex hac igitur, quæ sic Hieronymus expressit, animi moderatione, facile fluit illa quæ dicitur obedientia sine mora. Quæ tamen sic accipienda non est (nec enim ita cæca esse debet) vt diiudicare quale sit quod præcipitur, non liceat: sed quia promptè faciendum est quod iubetur, vbi nihil appareat diuinis contrarium institutis. Vnde illud reprehendit Bernardus epistola septima ad Adamum monachum, non attendere, quale sit quod præcipitur: hoc satis esse quod præcipiatur. cum enim hanc ille interpretaretur esse obedientiam sine mora, responderet ei Bernardus, Si sic esse oporteat, sine causa legi in Ecclesia; Omnia probate, & quod bonum est tenete: deleri quoque de libro Euangelij illud oportere: Estote prudentes sicut serpentes: cum alterum sufficiat, quod additur, Et simplices sicut columbæ. Nec dico, inquit, à subditis mandata Præpositorum esse diiudicanda, vbi nihil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis: sed necessariam assero & prudentiam, qua aduertatur, si quid aduersetur; & libertatem, qua & ingenuè contemnatur. Caterùm iste, Nihil, inquit, habeo interrogare; viderit ille quid iusserit. Dic quæso, si dato in manus gladio, suum te armari iussisset in iugulum, acquieuisse? aut si se tuo voluisset impulsu in ignem vel in aquam præcipitem dari, obtemperas? Nonne etiam ab his non prohibere, cum possis, in crimen tibi reputatur homicidij? & alia quæ sequuntur

eodem pertinentia. At hinc forsitan aliquem moueat,
 quod cum esse contingat religiosarum familiarum
 Præfectos, qui ea præcipiant interdum quæ diuina
 parum consonent voluntati, periculosum futurum sit,
 alterius se committere arbitrio, qui & ipse homo sit, &
 suis frequenter affectibus magis quam Deo velit in-
 serui. Cui respondebitur primo loco, sicut is qui di-
 scere vult, non se cuiuslibet sine discrimine erudiendum
 tradit, sed ei qui magister optimus habeatur: ita in hoc
 assequendæ perfectionis studio, quærendum esse illum,
 qui eiusmodi viæ dux optimus peritissimusque iudi-
 cetur. Deinde cum iam instituta monastica approbata
 fixaque sint, non tam hominum iam præfectorum,
 quam instituti quod quisque sequatur, delectum esse
 faciendum. Vbi si qui sunt Præfecti, qui pro suo arbi-
 trario aliena & inutilia præcipiant; ij suæ potestatis limi-
 tes excedunt: cum ad hoc præpositi sint, vt ea quæ iam
 sunt constituta, & regulari informatione comprehen-
 sa, seruentur. Denique, quemadmodum ait Augustinus,
 auctoritate quidem decipi miserum esse, sed certè mi-
 serius non moueri: ita ab aliquo Præfecto quem nobis
 ducem idoneum futurum putauerimus, miserum est
 decipi; sed miserius, omni repudiato ductore, sibi præ-
 fidere, sibi que ducem esse velle ad perfectionem asse-
 quendam. Sunt rursus qui dicant, non esse laudabilem
 obedientiam, nisi per quam homo remoueat ab illi-
 citis: per monasticas autem obedientias sæpe ab iis re-
 bus abstinendum, in quibus nihil insit vitij. Quibus
 Domini ipsius opponendum exemplum est, qui nun-
 quam prohibuisset boni ligni fructum bonum tange-
 re, nisi & ea fuisset perutilis valde que laudabilis obe-
 dientia. Neque enim potuit Deus, inquit Augustinus,
 perfectius demonstrare quantum sit bonum obedien-
 tiæ, nisi cum prohibuit ab ea re quæ non erat mala.

Cap. 16. lib. de
 utilitate crea-
 dendi.

in Psal. 70.

CAPUT

CAPVT V.

*Continentia, paupertatis, obedientiaq; virtutes, si per
votum Domino consecrantur, mirifice Christiana-
nam augere libertatem.*

HÆc ipsa autem tria quanquam per se præclara sunt, maximeque promoueant Christianam libertatem: tamè cum voto Domino consecrantur atq; dedicantur, laudabiliora redduntur, & Christiani hominis libertatem veram multo maiorem efficiunt, tribus potissimum de causis. Prima est, quòd iam ad pietatem & Dei cultum pertinere incipiunt: quæ virtus est multo nobilior. Secunda, quòd is qui hæc vouet, plenius se perfectiusque Deo subiicit & adiungit, quam ille qui eadem sine voto facit. Ita enim se totum Domino consecrat in hoc genere actionis; vt iam non sit integrum aliud agere. Quamobrem nõ actum vnum, sed ipsam quoque illi potestatem offert, velut si quis non ex arbore fructum decerperet, quem Domino offerret suo, verumetiam ipsam quoque arborè in illius transferret potestatem. Tertia, quia per votum voluntas confirmatur & roboratur in sancto proposito: firmitus enim fixiusque bonum retinemus, quod nos sine graui periculo amittere non posse videamus. Magis etiam vehementiusque opprimitur flamma concupiscentiæ, cui spes nulla relinquitur desiderata voluptate perfruendi. Ideoque de virginibus vestalibus, quæ nubere vel senes poterant, seque aliquando nupturas sperabant, dicit Prudentius contra Symmachum libro secundo:

*Non totum spes salua interficit ignem;
Nam resides quandoque faces adolere licebit,
Festaque decrepitis obtendere flammae canis.
Tempore præscripto membra intemerata requirens,
Tandem virgineam fastidit Vesta senectam.*

1 2

Quo

Quo autem est voluntas in sancto proposito constan-
tior atque stabilior, eo melius gratusque est quod ex
ea boni proficiscitur: sicut è diuerso, quo voluntas est
in malo obfirmatior, eo ipso redditur peius, quod agi-
tur ex ea.

CAPVT VI.

*Quàm laudabile sit continentia votum
ostenditur.*

SA NE quoad sanctum continentia^z propositum
attinet, magnopere hoc ponderauit Augustinus,
quod uirginitas Domino uouetur atque dedicatur.
Ait enim in libro De sancta uirginitate: Nulla carnis
fecunditas sancta^z uirginitati etiam carnis comparari
potest. Neque enim & ipsa, quia uirginitas est, sed
quia Deo dicata est, honoratur: ac per hoc spiritalis
est etiam uirginitas corporis, quam uouet ac seruat
continentia pietatis. Sicut enim nemo impudicè ui-
tur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia: ita
nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritu prius
instita castitate. Porro autem si pudicitia conugalitatis
quamuis custodiatur in carne, animo tamen, non carni
tribuitur, quo præside atq. rectore, nulli, præter pro-
prium coniugem, caro ipsa miscetur: quanto magis,
quantoque honoratius in animi bonis illa continen-
tia numeranda est, qua integritas carnis ipsi creatori
animæ & carnis, uouetur, consecratur, seruat. Sic
Augustinus. Hæc est igitur illorum eunuchorum
præclara uirtus, de quibus in Euangelio scriptum est,
quod seipso castrauerunt propter regnum caelorum:
quod non ob aliud dicitur, quam quia sibi metipsis
uouendo, coniugij ineundi ademerè potestatem. De
his eunuchis & Isaias scripsit, præmia que magnifica
ijs præparata, uerbis est pluribus profecutus. Non di-
cat eunuchus (inquit) Ecce ego lignum aridum. Quia
hæc

Cap. 8.

Matth. 19.

Isa. 56.

hec dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabba-
 tha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœ-
 dus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis
 locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen
 sempiternum dabo eis, quod non peribit. De quibus
 igitur hæc Propheta locutus est, nisi de illis qui seipfos
 castrauerunt propter regnum cælorum? Nam illis qui
 bus ipsum virile membrum, inquit Augustinus, debi-
 litatur vt generare non possint, sicut tunc eunuchi di-
 uicum & Regum, sufficit vt hinc cum Christiani fiunt,
 & Dei præcepta custodiunt: eo tamen proposito sunt,
 vt coniuges, si possent, haberent: cæteris in domo Dei
 coniugatis fidelibus adæquari. Qui prolem licitè pu-
 diceque susceptam, in Dei timore nutriant, docentes
 filios suos, vt ponant in Deo spem suam: Non autem
 meliorem accipere locum, quàm est filiorum atque fi-
 liarum. Neque enim vxores animi virtute, sed carnis
 necessitate non ducunt. Sed qui pio proposito conti-
 nentes, corpusque vsque ad contemptas nuptias ca-
 stigantes, seipfos non in corpore, sed in concupiscen-
 tiæ radice castrarunt, cælestemque & Angelicam vitam
 in terrena mortalitate meditati sunt: his locum glo-
 riæ denunciat Propheta in regno Dei sublimiorem
 cæteris præparatum, vti alios meriti magnitudine su-
 perarunt. Æternum quippe nomen, quod vtique glo-
 riam quandam propriam excellentemque significat,
 spadonibus Dei non erit commune cum multis, quã-
 tus in eodem regno, & in eadem domo constitutis.
 Nam ideo fortassis & nomen dictum, quod eos qui-
 bus datur, distinguit à cæteris. Hi sunt igitur, quem-
 admodum est in Apocalypsi Ioannis, qui cum mulie-
 ribus non sunt inquinati: virgines enim sunt, & se-
 quantur Agnum quocunque ierit, decantant que can-
 ticum quod nemo potest dicere, nisi illa quadraginta-
 quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno-

*Lib. de sancta
 virginitate,
 cap. 24. & 25.*

Apoc. 14.

cantare est, inquit Gregorius, cum eo in perpetuum, præ cunctis fidelibus, etiam de carnis incorruptione gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgant. Sic ille, tertia parte Pastoralis, admonitione 29. Hic iam, si exempla quaruntur, innumeris aliis, quibus Christi semper Ecclesia floruit, se præbuit ducem virgo illa beata, cui Dominus magna fecit, qui potens est, quamq. hæc beatam prædicarunt, semperque prædicabunt omnes generationes. Quodenim illa respondit, virum se non cognoscere; non id modò significat, illam maritalem nescire thalamum; sed votum eius, animique propositum esse, id nunquam experiri, ne sobolis quidem desiderio, aut posteritatis amore. Nam si prius illud tantummodo significare voluisset, nulla erat querendi ratio, Quomodo fiet istud? cum sibi integrum esse sciret, viri consortium admittere, eo que pacto matrem effici. Quænam igitur esse potuit iusta tatis ratio precuncctandi, quomodo filium conciperet, nisi quia non statuisset modò virum non cognoscere, verùm etiam quòd suam integritatem voti religione Deo consecrasset? Itaque de ea verba faciens Augustinus in eo libro quem scripsit de sancta virginitate, Ipsa quoque ait, virginitas eius gratior & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo quam conservaret ipse præripuit; sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba quæ sibi factum annuncianti Angelo Maria reddidit: Quomodo (inquit) fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto; non violentè ablaturo, sed potius contra violentos custodi-

Cap. 4.

nuro, quod illa iam vouerat. Quamquam etiam si hoc solum dixisset, Quomodo fiet istud; nec addidisset, Quoniam virum non cognosco; non quæsisset utique promissum sibi filium quomodo femina paritura esset, si concubitura nupsisset. Sic Augustinus. Hanc autem virginem, cuius hoc proprium est, quod cum fecunditate matris, virginitatis coniunxit honorem, numerosissima virginum agmina, iam inde à principio secuta sunt: quæ illius ad exemplum, suam virginitatē Domino ex fide dicauerunt. Ad quas cum Cyprianus sermonem instituit, has earum laudes expressit: Flos est ille (inquit) Ecclesiastici germinis, decus atq. ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris integrum opus atque incorruptum, Dei imago, respondens ad sanctimoniam Domini; illustrior portio gregis Christi: gaudet per illas, atque in illis largiter floret Ecclesiæ matris gloriosa fecunditas: quantoq. plus copiosa virginitas numero suo addidit, tanto gaudium matris augetur. Ad has loquimur, inquit; has horramur affectione potius quam potestate; ut quæ se Christo dicauerint, & à carnali concupiscētia recedentes, tam carne quam mente se Deo deuocent, opus suum consumment, magno præmio destinatæ. Atque in eodem Tractatu Cyprianus, huius virginitatis excellentiam præ conjugali castitate demonstrans, Prima sententia, inquit, crescere & generare præcepit: secunda ad continentiam suaserit. Cum adhuc rudis mundus & inanis est; copia fecunditatis generante, propagamur & crescimus ad humani generis augmentum. Cum verò iam refertus mundus & orbis impletus, qui capere continentiam possunt, spadonum more viuētes, castrantur ad regnum. Nec hoc iubet Dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando manet voluntatis arbitrium liberum. Sed cum habitationes multas apud Patrem

In Tractatu de habitu virginum.

cap. 1. h. 1. 1. 1.

cap. 1. h. 1. 1. 1.

Ioan. 1. 4.

suum esse dicat, melioris habitaculi h[ab]e[re] spiritia demon-
 strat. Habitacula ista, meliora vos petitis, carnis desi-
 deria castrantes, maioris gratiæ præmium in caelesti-
 bus obtinetis. Hæc Cyprianus. Quibus illa sunt apud
 Augustinum similia, libro nono de Genesi ad literam;
 Vnde, inquit, magnum, magnique honoris meritum
 apud Deum pia & fidelis virginitas habet, nisi quia
 isto iam tempore cõtinenti ab amplexu, cum ex om-
 nibus gentibus ad implendum Sanctorum numerum
 largissima suppetat copia, percipiendæ sordidæ volu-
 pratis libido, non sibi vendicat, quod iam sufficiens
 prolis necessitudo non postulat? Breuissimeque diuus
 Hieronymus in epistola quam scripsit ad Paulam &
 Eustochium, cuius exordium, Mensurâ charitas non
 habet: Certè flos quidam, inquit, & pretiosissimus la-
 pis inter Ecclesiastica ornamenta, monachorum &
 virginû est chorus. Hæc igitur doctrina Scripturarû
 est ac Veterum: soliq[ue] hæretici sacre virginitati suum
 honorem detraxerunt. Porrò si facto voto nihil obli-
 gationis accedere existimatum fuisset: neque Apolto-
 lus diceret damnationem illas habere, quæ fidem pri-
 mam irritam fecissent: hoc est, inquit Augustinus, in
 eo quod primo vouerant, non stetissent: neque Cy-
 prianus eas quæ post votum, sanctamque professio-
 nem continentia, non sibi à concubitu temperassent,
 non mariti, sed Christi vocaret adulteras, disjungique
 præciperet, nisi censuram vellent Ecclesiasticæ disci-
 plinæ subire, & à fidelium communione seiungi. Cui
 & Innocentium Pontificem, eius nominis primum
 ad stipulantem videre licebit epistola secunda.

Cap. 7.

de vit. Bor. T. 1.
 177. 178. 179.

Hier. ad Paulam.

Lib. de sancta
 virginitate
 cap. 33. & 34.
 Lib. 1. episto-
 larum epist. 11

... CAPUT ...
 ...
 ...

CAPVT VII.
De voto paupertatis.

TAM paupertatis votum, & eius vitæ quæ proprium nihil admitteret, quantum in Ecclesiæ præcipuis, firmissimisque membris fullerit, haud obscurum id quoque ex diuinis literis, & veterum Catholicorum libris apparet. Neque enim cum sua coniuge Ananias *Actor. 5.* repentina morte feriretur, nisi hoc votum violasset: neque eodem tempore hoc ipsum & Apostoli, & ex Iudæis Christiani facti, Domino vouissent, nisi ad Christianam perfectionem magnopere pertinere iudicassent. Quæris vnde probetur, Ananiam cum sua coniuge tale votum aliquando fecisse? Quia nimirum Ananiæ, cum de pretio agri fraudasset, dicitur: Ut quid tentauit satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto? Et rursus: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Cur autem Deo mentiti sunt, nisi quia promiserant quod non præstiterunt? In Actis Apostolorum, vt habet Hieronymus epistola ad Demetriadem, quâ *Tomo 1. ep. 8.* do Domini nostri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, vendebant omnes possessiones suas, & pretia earum ad Apostolorum deferrebant pedes; vt ostenderent, pecunias esse calcandas: dabaturque singulis prout cuique opus erat. Ananias & Sapphira dispensatores timidi, imo corde duplici, & ideo condemnati, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius cui ea semel vouerant, partemque sibi alienæ substantiæ reseruauerunt, metuentes famem, quam vera fides non timet; præsentem meruere vindictam; non crudelitate sententiæ, sed correptionis exemplo: vt pœna duorum, esset doctrina multorum. Augustinus quoque de illorum duorum peccato & morte *Serm. 12. in seorsim excusis.* differens, ex Actis Apostolorum; Nonnullis, inquit, videtur nimis seuera ista fuisse correptio, vt propter pecuniam

cuniam de re sua subtractam, homines mererentur occidi. Non hoc Spiritus sanctus, sed avaritia fecit. Spiritus autem sanctus mendacium sic puniuit. Non tamen, fratres, videatur seuera correptio mors temporalis: atque utinam hucusque vindicta processerit? Quid enim magnum mortalibus contigit morituris? Sed per illorum temporalem pœnam, Deus fieri voluit disciplinam. Credendum autem est, quod post hanc vitam eis pepercerit Deus. Magna est enim eius misericordia. Correpti sunt mortis flagello, ne supplicio punirentur æterno. Hoc tantùm attendat charitas vestra: quia si displicuerit Deo detrahente de pecunia quam vouerant Deo, & utique illa pecunia vñbus hominum fuerat necessaria: quomodo ira scitur Deo quando vouetur castitas, & non exhibetur? quando vouetur virginitas, & non exhibetur? Vouetur enim ad vsus Dei, & non ad vsus hominum. Quæcunque autem hoc fecerint, vouerint talia, & non reddiderint: nõ se putent temporalibus mortibus corripi, sed æterno igne damnari. Augustinum secutus Gregorius Magnus, simili ratiocinatione Venantium Italiae Cancellarium reuocare conatur: Ananias, inquit, pecuniam Deo vouerat, quas post diabolica vietus persuasione subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Considera ergo quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed te ipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti. Denique & Cyprianus in epistola ad Quirinum, variè ex locis probans, quod quis vouerit, esse reddendum, tandem hoc quoque de Anania & Saphira ex Actuum testimonium adiungit, illos vouisse nihil dubitans: ut non mirum videri debeat, hoc ipsum in epistola Verbanus reperiri, quæ inter Decretales Epistolas numeratur. At cæteris vouentibus, Apostoli fortè non vouerunt? hoc is credat, qui non illos Christiani gregis ad

*Cypr. epistola
ad Quirin.*

perfe
ron
Dixe
secut
vnde
est;
tenti
mine
ret, n
Apo
omn
abdi
inter
quar
caso
Apo
quer
nem
prias
clési
Aug
eo p
nach
sider
thol
rico
res c
cet p
ston
id v
Et t
cun
Cae
vte
xii i

perfectionem duces fuisse existimet. Augustinus certe non dubitavit illos vouisse dicere. Scribit enim sic:

*Lib. 17. De
Cruitate Dei,
cap 4.*

Dixerant potentes illi; Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. hoc votum potentissimi vouerant: sed vnde hoc eis, nisi ab illo de quo hinc continuò dictum est; Dans votum vouenti? alioqui ex illis essent potentibus, quorum infirmatus est arcus. Non enim Domino quisquam quicquam ratum vel rectum voueret, nisi ab illo acciperet quod voueret. Sic eo loco de Apostolicæ paupertatis voto. Per hoc autem votum, omnem à se rerum quæ possideri possunt, proprietatē abdicabant: vt, quemadmodum in Actis scriptum est,

Act. 4.

inter eos essent omnia communia, & nemo suū quicquam esse diceret. Cuius Apostolicæ perfectionis occasione, exstiterunt postea hæretici quidam, qui se Apostolicos arrogantissimè vocauerunt: eo quòd, quemadmodum Augustinus ait, in suam communio-

Hæresi 40.

nem non reciperent vrentes coniugibus, & res proprias possidentes: quales (inquit) habet Catholica Ecclesia, & monachos & clericos plurimos. Quæ verba Augustini quidam prauè accipientes, significatum ab eo putant, multos fuisse in Ecclesia Catholica & monachos & clericos, vtentes cōiugibus, ac propria possidentes: cum id interim non dicat, sed hoc velit, Catholicam Ecclesiam multos habere monachos & clericos, qui in suam cōmunionem non recipiant vrentes coniugibus, aut propria possidentes. Vnde videlicet procul absit (quemadmodum ait diuus Chry-

*Homil. 74. in
Matth.*

stomus) meum ac tuum; indeque eiectum omnino, id verbum sit, quod multorum sæpè causa bellorū est. Et tanquam aliquis interrogasset, Cur ergo illi qui dicuntur Apostolici, hæretici sunt, cum sicut illi, ita & Catholici multi, in suam societatem non reciperent vrentes coniugibus, aut propria possidentes? Subiunxit ille continuò: Sed ideo isti hæretici sunt, quoniam se

se ab Ecclesia separantes, nullam spem putant eos habere qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. Hæc Augustinus, satis declarans, eos monachorū & clericorum cœtus, qui in Ecclesia hoc vitæ arctioris institutū sequerentur, vt nō admitterent in cōmunionem suam vrentes cōiugibus, aut propria possidentes, nō dānare tamē alios qui essent cōiugalis vitæ statum amplexi, propriasq; possiderent facultates, tanquam propterea à spe salutis alienos. Sed hoc interim paupertatis vorū fuisse iam olim quoq; voto castitatis adiunctū, & ille insinuat Augustini locus, & Hieronymi verbis indicatur, quibus est ad monachum Heliodorū vsus. cui postquam dixisset, Animaduerte, frater, nō tibi licere de tuis quicquam habere rebus: quibusdā interpositis subnectit: Sed forsitan dicturus es, Quid ergo? quicūque in ciuitate sunt, Christiani nō sunt? Nō est tibi eadem causa quæ ceteris. Dñm auscultra dicentē: Si vis perfectus esse, vade, vède omnia quæ habes, & da pauperib⁹. Tu autē perfectū te fore pollicitus es. Nā cū derelicta domo & militia, te castrasti propter regnum celorū; quid aliud quàm perfectā sectatus es vitam? Perfectus autē seruus Christi nihil præter Christum habet: aut si quid præter Christū habet, perfectus nō est. Et, si perfectus nō est, cū se perfectum fore Deo pollicitus sit, Deo antè mētitus est. Sic D. Hieronymus de promissa, perfectionis studio, castitate simul atque paupertate. Hoc igitur cur Apostoli primū ac deinceps multi facerēt, nisi quia tãto gratius Deo se facere persuasum haberēt, quãto se illi magis dedidissent, arctiusq; obstrinxissent? Neque enim ignorabant, quod Augustini postea verbis expressum est, felicē illā necessitatē esse, quæ ad meliora cōpelleret. Ideoq; & illi rē, & postea multi, talem sibi necessitatē assumpserunt, quo min⁹ ab eo quod sanctum esse scirent, valde quæ conducibile ad vitæ perfectionem, liceret discedere.

CAPVT VIII.

*Eam necessitatem, qua votum obstringit, nihil
repugnare Christiana libertati.*

Nec verò minus hîc propterea Christiana liber-
tatis inesse putarunt, quòd tali necessitati subde-
rentur: immo verò amplius; eùm tanto essent liberio-
res, quanto meliores: & tanto meliores, quanto in tam
sancto proposito alacriores atque firmiores. Bonas
enim mentes & corroborat votum, & subinde exsti-
mulat considerata persenerandi necessitas: vt in cœ-
pto itinere tâto celerius atq; ardentius ad propositum
æternæ gloriæ brauium procurrat. Vt enim minùs
liberi non sumus, quia diuinis præceptis parere tene-
mur, si hac excitati parendi necessitate, in via manda-
torum dilataro corde curramus: ita posteaquam sibi
quis sanctissimum institutum monasticæ disciplinæ
vtrò fecit necessarium; nullam patitur detrimentum
veræ libertatis; quando id tanto retinet constantius,
quanto minùs ab eo desciscere, integrum sibi esse per-
spexerit, quemadmodum neq; beatis spiritibus pro-
pterea minus esse dicendum est libertatis, quòd vsque
adeò confirmati in bono sint; vt ab eo iam nequeant
vlla voluntatis auersione diuelli, ad quorum liberta-
tis perfectionem tanto magis hîc accedimus, quanto
magis votis Deo factis, in bono confirmamur. Sin au-
tem admotis semel ad aratum manibus, retrò ani-
mus respectat, seculum desiderans, & relictas mundi
voluptates; iamque tristis & grauatum facere incipit,
quòd nemine præcipiente volens libensque suscep-
tat: minùs profectò liber est, non propter assumptam
voti obligationem, sed propter relapse ad seculum vo-
luntatis carnalem cupiditatem; & quia minùs iam de-
lectat quod sanctum est, non quia præstare tenetur
quod promissum est. Nisi fortè & Christiani nominis
factam

factam in baptismo professionem (in qua pactum ac
 votum quoddam seu promissionem inesse, Veteres scri-
 ptum reliquerunt) accusare libeat, tanquam aduersam
 Christianæ libertatis; quod ei qui minus postea vidē-
 do respōderit, si tristis videlicet præcepta seruet Chri-
 stiana, libertatem proculdubio tanto minus habeat
 Christianam, quanto magis ad rectè iusteque viuen-
 dum, ratione susceptæ professionis adstringitur. Alia
 est igitur necessitas, qua quippiam facere tenemur po-
 stulante aut præcepto aut promissio. Alia, qua ad fa-
 ciendum bonum, tristis quispiam inuitusque com-
 pellitur. Quarum prior nihil detrahit ei, quæ quidem
 humanæ conditioni congruit, libertati. Posterior verò
 eam excludit, propterea quod inuitus bonum qui fa-
 ciat, is non liber, sed seruus sit. Ideoque de hac necessi-
 tate diuus Hieronymus ait in epistola ad Rusticum:
 Vtinam quod renuntiamus seculo, voluntatis sit non
 necessitatis; & paupertas habeat expetita gloriam, non
 illata cruciatum! Et diuus Ambrosius, Qui diligit, in-
 quit, ex voluntate facit, quæ sibi sunt imperata: qui ti-
 met, ex necessitate. Itaque Dominus, ait, operationes
 seruulorum suorum spontaneas probat potius quam
 coactas. Ideo ex seruis liberos facit, vt magis volunta-
 tum nostratum munera, quam necessitatum obsequia
 conferamus. Sic Ambrosius, seruilem videlicet quan-
 dam necessitatem significans, quæ vltionæ voluntati
 opponitur. De qua necessitate loquitur & ipse Apo-
 stolus in posteriore ad Corinthios epistola, vbi cum
 ad eleemosynarum largitionem hortaretur, Vnusquisque,
 inquit, prout destinauit in corde suo, non ex tristitia
 aut necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus. A
 quo sacrificium, inquit Leo, nec cum mœrore offera-
 tur, nec inter dâna numeretur. Sic & in priore ad Co-
 rinthios de necessitate locutus est idem Apostolus,
 cum scribit: Nam etsi euangelizauero, non est mihi
 glo-

Dionysius
Arcopagita
cap. vit. Eccle-
siastica Hie-
rarchia.

Aug. in Psal.
75. epist. 59.
Hieron. in sine
lib. 1. Apolo-
gia contra Ru-
finum.

Ambrosius lib. 9.
in Lucam ad
cap. 20.

Chrysostomus
Homil. 68. in
Matth.

Greg. Homil.
de Ascens.

Serm. 12. in
Psal. 118.

Cap. 9. ?

Serm. 3. De
ieiunio septimi
mensis.

1. Cor. 9.

gloria: necessitas enim mihi incumbit. vñ enim mihi est, si non euangelizauero. id est, malo meo non euangelizabo, vt Augustini quidem commentarius habet, quia fame cruciabor, & vnde viuam non habebō. Si quidem ille vitæ huius sustentandæ significatam necessitatem intellexit: quia si compulsus fuisset Apostolus euangelizare, non ei gloria apud Deum extitisset, propterea quòd inuitus & perfunctoriè rem tantam egisset, ex cupiditate emolumenti terreni, non amore Christi, & alienæ salutis desiderio. Nã sequitur, & dicit: si enim volens hoc facio, mercedem habeo, gloriæ videlicet apud Deum sempiternæ. Si autem inuitus, id est, coactus transigendæ huius vitæ necessitate, dispensatio mihi credita est, vt aliis proſit Euangeliũ, quibus hoc dispensato, nõ mihi qui fictus sum. Qui enim inuitus facit, inquit Augustinus, propter cõmoda gaudiaq. carnalia; quæ si aliter habere posset, illud desereret; ipse vtique fictus est, ideoq. inuitus facit: sed eis nihilominus prodest, erga quos facit. Se enim tantũ à mercede salutis alienat, non etiam illos priuat, quibus cibaria dñica etiã malus seruus impendit. Plurimum enim refert, ait diuus Ambrosius, vtrum ex voluntate quid facias, an necessitate, quod placeat Deo. Denique voluntarius minister habet præmium: coactus dispensat obsequium, sicut Apostolo dicente cognouimus. Scripsit enim: Vñ mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Et infra: Aperuit, inquit, mihi huius altitudinem consilij, in epistola ad Philemonem scripta: quia quod ipse esset, alium esse vellet: vt voluntate potiùs quàm necessitate detulisset Domino videretur. Itaque pro Onesimo interueniẽs, sic ait: Sine consilio tuo nihil facere volui, ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Hæc diuus Ambrosius sermone decimoquarto in Psalmũ cente-

*Libr. de opera
monachorum.
cap. 2. & 10.
Et lib. 1. cõtra
epist. Parme-
niani, cap. 11.*

544 DE CHRISTIANA LIBERTATE
centesimum decimum octauum. Quod autem adfe-
runt quidam, votum ratione obligationis suae esse le-
gem. Christi autem beneficio desuisse nos esse sub le-
ge: tale est quod ipsi quoque iuramento non leuem im-
porter iniuriam: vtrumque enim priuata cuiusdam le-
gis vim habet. Quid autem sit, hominem Christianum,
gratiaque beneficio liberum, non esse sub lege, supra
a nobis est explicatum.

CAPVT IX.

*Respondetur ad argumenta quaedam ex Prospero &
Hieronymo proponi solita.*

*Lib. 2. de vita
contemplat.
cap. ult.*

In Psal. 116.

Epist. 86.

AT Prosper, inquis, sic ieiunare suadet, vt non
nos ieiunandi necessitati subdamus. Quare sic
quoque & continentibus & pauperibus esse debemus, vt
nullam hic nobis iniciamus necessitatem, qua votis
factis liberi esse nequeamus. Sed quid hic Prosper obi-
icitur? qui si vouere non censuisset esse laudabile, non
adhibuisset ad Psalmi expositionem, vbi scriptum est,
Vota mea Domino reddam; illam Augustini senten-
tiam: Quisquis bene cogitat quid voueat Domino, &
quae vota reddat, seipsum voueat, seipsum reddat: hoc
debetur, hoc exigitur: imago Caesaris, reddatur Caesa-
ri; imago Dei, reddatur Deo. Neque hoc, credo, im-
probasset, quod certe Augustinus, cum commemo-
rasset, non improbauit, quod vouerant tum Christiani
quidam, ieiunaturos sese per plurimos dies. Verum de
de pristinis non publicis communibusque Ecclesiae
ieiuniis Prosper loquitur, & illos maxime respicit,
quos docet in recipiendis peregrinis fratribus hospita-
litatem colere. Publica enim si spectentur ieiunia,
nemo ea solui debere, propter cuiusquam adue-
tum fratris existimet. Et quis etiam est spiritalium
fratrum, de quibus Prospero sermo est, qui cum
sciat

sciat auctoritate Ecclesiæ indictū ieiunium, & à fide-
 bus vniuersis obseruari solitum, postulet vt eius gratia
 ieiunium hospes intermittat, eius remissione delecta-
 tus; aut si soluere nolit, contristetur? Talibus quoque
 Christianis Catholicis, qui, siue non valeant, siue no-
 lint abstinere, omnia vsibus nostris concessa cum gra-
 tiarum actione percipiūt; negat eos qui studiosiùs ab-
 stinent, se debere præferre, ne fortè plus humilitatis,
 aliarumque virtutum habeant illi, vnde abstinentibus
 iure præferatur. An autem quisquam bonus Christia-
 nus, & humilis Catholicus censebitur, qui publica Ec-
 clesiæ ieiunia obseruare cum possit, nolit? Denique in
 fine capituli, quam velit intelligi abstinentiam, satis in-
 sinuat, cum meminit rigoris districtioris abstinentiæ,
 qua se nonnulli tum temporis Christiani mirè exer-
 cebant atque macerabant, præter communia publica-
 que ieiunia, alia quædam priuata deuotione assumen-
 tes. Hæc igitur peculiaria vtroque suscepta, & nulla
 communi lege indicta ieiunia, ea prudentia ac mo-
 deratione cupit obseruari, vt non charitas fraterna læ-
 datur: ab ijs videlicet præcipue, quibus ex proprio
 quodam munere conuenit hospitalitatem exercere;
 quam proinde indictis sibi ieiuniis impedite non de-
 beant, sed hoc potius ducere, vt charitati spiritualium
 fratrum seruiatur. Quod verò dicit Hieronymus, me-
 lius esse offerre quod non debes, quam reddere quod
 debeas: pro explicata sententia facit. Nam quod de-
 bet, ille reddit, qui id præstat, cuius faciendi necessita-
 tem, aliena tantum voluntas imposuit; velut qui diui-
 nis præceptis obtéperat. Hæc enim vt facere debeas,
 non à tua, sed à Dei profectum est voluntate, qui præ-
 cepit. Offerit verò ille quod nõ debet, qui cum posset
 amplecti nuptias, vltro ac lubens Domino suam con-
 secrat integritatē. Non enim vouere necesse fuit; cum
 hoc consilij sit, non præcepti. at posteaquam vouit,
 m quis

*Lib. 1. contra
 Iovinianum.*

quis bona mente præditus, neget eum promissione sua obstrictum teneri? cum & scriptum sit; Vouere, & reddite: tantaque hoc posterius sub interminatione præceptum sit, vt subiungatur, Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud Reges terre. Qui idcirco inultum abire non sit passurus, si quis vota reddere neglexerit: præsertim cum & apud homines magnam perfidiæ notam incurrat, non stare promissis. Vnde & fides, quæ iustitiæ est fundamentum, ex eo dicta putatur, quia fiat quod dictum est. Quin & voti quàm iurisiurandi maior ad obligandum vis esse iure existimatur, & grauior in violando turpitu- do: propterea quòd domino suo seruus in primis maximeque debeat fidem. Vnde & Salomon voti violationem nomine perfidiæ exaggerans, Quodcunque uoueris, inquit, redde; multoque melius est non uouere, quàm post votum promissa non soluere. displicet enim Deo stulta & infidelis promissio. Et Augustinus in Epistola quæ est ad Armentarium & Paulinam, Quia iam uouisti, inquit, quia te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. non talis eris si non feceris quod uouisti, qualis mansisses, si nihil tale uouisses; minor enim tunc esses, non peior: modò autem tanto, quod ablit, miserior, si fidem Deo fregeris, quanto beator si persolueris. Sic ille. Reddendù ergo est omnino quod uouerimus. Neque enim similem aestimare fas est Deum nostrum falsis gentiù diis, de quibus scriptum est, in argumētum fictitiæ falsæque diuinitatis: Quod si quis votum ijs uouerit, neque reddiderit, minimè id requirant. Omnino hoc requiret Deus noster, quod ignorare non potest sibi esse promissum. Cur enim alioqui damnationem incurrisse dicerentur uiduæ illæ, apud beatum Apostolum, iuniores, quòd nubere affectantes, primam fidem irritam fecissent, id est, uouissent (ait Augustinus) & non reddidissent? Nam

*Eclesiastes 5.
Vide etiam
Num. 30.
& Deut. 23.*

*Epist. 45. &
De bono u-
ditatu, cap. 9.
& Epist. 199.*

Baruch 6.

Apo-
elle,
Et sa-
Cuic-
dò co-
moni-
mel a-
castit-
aliqu-
stodit-
catur-
nis vi-
sitate-
vt iat-
liberi-
est; q-
allun-
cepit-
offici-
tiora-
causa-
cipio-
do; p-
dixit-
expe-
uerin-
tem-
dit: n-
licet-
set.
fior i-
dite-
tum-
nibu-
qua-

Apo-

Apostoli (inquit Epiphanius) tradiderunt peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Et sanctus Basilius de institutione monastica disserens, Cuique, inquit, ab initio quod vitæ genus cupiat (modo concessum) hoc inire ac optare licet, siue in matrimonio, seu cœlibem agere. Quando verò se Deo semel auctorauit per vitæ continentiam, ac perpetuam castitatem, hoc detrectare non licet, nec aliter quàm aliquod munus, aut hostiam Deo sacram sese illi custodire: ne reos sacrilegij nos Dominus accuset, si dicatum ei corpus, rursus rebus prophanis & communis vitæ ministerio sordidauerimus. Hæc ille de necessitate præstandi quod semel Deo promissum est. Sed ut iam faciendum sit quod Deo polliciti sumus, cum liberi prius essemus, à nostra id voluntate profectum est; qui felicissimam necessitatem vltò libenterq. ipsi assumpsimus, non ab alio impositam obedienter suscepimus. Ideoque hæc ipsa quæ vouemus, in eorum officiorum genere sunt, quæ dicit Augustinus esse gratiora, quòd cum liceret nobis non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Sed quamquam principio licebat non se totum Domino micipare vouendo; postea tamen resilire nefas esse, in eodem libro sic dixit Augustinus: Illis qui se non continent, utique expedit nubere; & quod licet, expedit, quæ autem uerint continentiam, nec licet, nec expedit. Porro autem discedere ab infideli coniuge, licet, sed non expedit: manere autem cum illo, si cohabitare consentit, & licet, & expedit: quia si non liceret, expedire non posset. Est eiusdem Augustini eadem de re sermo copiosior in Psalmum 75. ad versiculum: Vouete & redite. Quo loco cum fecisset commune quoddam votum Christianorum omnium de ijs rebus quæ omnibus in commune præcipiuntur: tum subiungit esse quadam alia vota propria singulorum. Alius enim,

*Lib. 2. contra
herese, heresi
Apostolicorn.*

*Cap. 14. lib.
De adulterinis
coniugijs.*

Cap. 15.

inquit, vouet Deo castitatem coniugalem, vt præter
 vxorem suam non nouerit aliam. sic & femina, vt præ-
 ter virum suum non nouerit alium. Alij etiam vouēt,
 etsi experti tale coniugium, vltra nihil tale pati, nihil
 tale concupiscere aut iustinare: & ipsi vouerunt ali-
 quid maius quàm illi. Alij virginitatem ipsam abin-
 eunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale
 illi experti sunt, & reliquerunt: & isti vouerunt pluri-
 mum. Alij vouent domum suam esse hospitalē om-
 nibus sanctis aduenientibus: magnum votum vouēt.
 Alius vouet relinquere omnia sua, distribuendo pau-
 peribus, & ire in communem vitam, in societate san-
 ctorum: magnum votum vouit. Quisque quod voue-
 re voluerit, voueat: illud attēdat, vt quod vouerit, red-
 dat. Vnusquisque Deo quod vouet, si respicit retror-
 sum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere vo-
 luit. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare? Quia
 iam vouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de
 talibus Apostolus Paulus? Habentes, inquit, damna-
 tionem, quia primam fidem irritam fecerunt: id est,
 vouerunt, & non reddiderunt. Nemo ergo positus in
 monasterio frater dicat: Recedo de monasterio: neque
 enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad
 regnum cælorum. Respondetur ei, Sed illi non voue-
 runt, tu vouisti, tu retro respexisti. Quæ autem res-
 pexit ad nuptias, non quia voluit nubere damnatur, sed
 quia iam antè recesserat, & fit vxor Loth, respiciendo
 retrorsum. Et concludens tandem: Non sitis, inquit,
 pigri qui potestis, quibus adspirat Deus apprehēdere
 gradus meliores: quia non ista ideo loquimur, vt non
 voueatis, sed vt voueatis & reddatis. Vouete, & red-
 dite Domino Deo vestro. Non dixi, Nolite vouere, sed
 vouete & reddite: vtrumque fac. Vnum fit ex profes-
 sione tua, alterum ex adiutorio Dei perficietur. Hacten-
 us Augustinus. Quem secutus Fulgentius, Hæc in-
 quit,

1. Tim. 5.

quit, illorum sunt qui nullam vouerūt continentiam Deo. Cæterùm quisquis seipsum castrauerit propter regnum cælorum, & in corde suo continentiam Deo vouerit, non solùm, si mortifero fornicationis crimine maculetur, verùm etiam, si aut vir uxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, secūdum Apostoli sententiam, damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Hæc ille cap. 3. lib. De fide ad Petrum, Diui quoque Bernardi perspicua est hac in parte doctrina, in eo libello quem scripsit de præcepto & præcepti dispensatione. Quod est in voluntate suscipientis (inquit) non in potestate proponentis, volūtarium meritò dixerim, non necessarium. Attamè hoc ipsum quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit & promiserit, deinceps tenendum: profectò in necessarium sibi ipse conuertit, nec iam liberum habet dimittere, quod antè tamen non suscipere liberum habuit. Ideoque quod ex voluntate suscepit, ex necessitate iam tenendum est: quia omnino necesse est eum reddere vota, quæ distinxerunt labia sua. Cæterùm, Felix, vt quidam sanctorum ait, necessitas, quæ ad meliora compellit. Hæc Bernardus.

CAPVT X.

*Eos qui voueant, nullo se fraudare bono,
sed magno ditare.*

AT magno, inquiunt, bono se fraudat, qui sibi diuinitus concessam adimit libertatem? Iure quidem ac meritò quererentur, si esset aditus ad meliora præclusus: aut si quod accerferetur hoc pacto detrimentum profectus salutaris. Sed quid pati potest in bono opere detrimèti, qui summam perfectionis elegit? aut ad quæ meliora sibi præclusit aditum, qui optima probetur amplexus? Et cum in eo sita sit bonitas

m 3 &

& præstantia operis salutaris, vt diuinis præceptis aut consiliis acquiescatur: quodnam hic sibi iniecit boni impedimentum, qui vt plenius multo & accuratius præceptis obediret, Dominica etiam consilia implenda suscepit? si autem iam pericula spectes seculi, à quibus se cæteris longius remouit, si vincula cupiditatum & mundi vanitates varias consideres, quibus aut se implicatum exemit, aut implicandum subtrahit, quod non potius lucrum esse putandum est, sic amissæ libertatis? Denique non hoc amittimus quod Domino damus, sed felicius multo illi oblatum reseruamus: sicut

*In Epistola ad
Demostrianum.*

Hieronymus virgini loquitur: Ex eo tempore quo virginitati perpetuæ consecrata es, tua non tua sunt: in dicitur verè tua, quia Christi esse cœperunt. Cùm igitur suam quisque libertatem, quam tolet habere charissimam, offert Deo suo, totum que se illi tradit, vt eius cultui vacet: quodnam illi potest ab homine Christiano minus aliud exhiberi gratius? Idcirco Basilius (quod antè citauimus) vt difficillimam, ita & præstantissimam docet esse virtutem, proprium arbitrium negare, atque ex libero semet seruum facere. Nec verò licere in seculo, & secundùm seculum viuere si velis, id quod voti religione amittitur, ad libertatem pertinet Christianam: quandoquidem seculo adhuc propinquior est, cui illud licet, quàm is cui iam non licet. Nec gratulanda libertas est, inquit Augustinus, qua fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Hęc autem nostra est in Christo libertas, quæ nos abducit ab hoc seculo nequam, blandisque voluptatibus mundi: quæ, dùm queruntur, fatigant; dùm percipiuntur, infatuant; dùm amittuntur, excruciant. Ideoque tum erit maxima in regno Dei libertas, cùm ad seculum reuerti non solum non licebit, sed nec omnino fieri id poterit.

Epist. 45.

CAPIT

CAPVT XI.

*Nihil periculi inesse votis, propter quod debeat vouentium
accusari temeritas.*

ALVNTERIAM nonnulli, periculi plenum esse, nos
rem tantam vouere Deo, seu polliceri facturos.
quod autem cum salutis periculo fiat, nulla præsertim
urgente causa, id fieri imprudenter. quod verò impru-
denter & inconsideratè geratur, neminem id quidem,
nisi fatuum & imprudentem, laudandum existimare,
sed vituperandam prorsus; atque ad eò hic locum esse
veteri sententiæ: In malis promissis rescindi fidem.
Quo loco hoc primùm animaduertendum est, illos
ab ita veteri sententiæ: quæ de his tantum modo pro-
missis intelligenda est, quibus mali quippiam pro-
mittitur. quale fuit in Actis illorum votum, qui se vo-
uerant nihil gustaturos, donec interemissent Paulum. *Act. 23.*
Tale autem promissum suapte natura nullum est, nec
vim habet obligandi: cum ad malefaciendum nemo
teneri queat obstrictus. Quocirca eiusmodi quippiam
quisquis promisit, vt peccauit promittendo, ita procul
dubio grauiter peccat implendo. Hoc in genere pleri-
que Iephte vorum ponendum putant, quo eum qui *Judic. 11.*
primus è familia victori sibi domum reuertenti oc-
currisset, pollicitus est Domino se immolaturum. Sed
non improbabilem arbitror eorum sententiam, qui
illum vouisse censent hoc omnino, quod implere li-
cuerit. Primùm, quia scriptum est, Spiritum Domini
super illum irruisse, ac tum vouisse. Deinde, quia cum
filia, quæ prima obuiam venerat, luxisset per montana
virginitatem suam, ad patrem suum reuersa est: qui
fecit ei sicut vouerat. Et quid illud? Quæ, inquit, igno-
rabat virum. In eo igitur Iephte votum declarari vi-
detur impletum esse, quòd filia virum ignorauerit, ab
omni coniugio per totius vitæ spatium aliena. Quod

erli Deo gratissimum esset holocaustum, id tamen illius temporis mores valde respuebant, plangendumque iudicabant. Quis autem facile credat, virum in numerum eorum qui fide promissiones adepti sunt, ab Apostolo relatum, nefandum & gentile prorsus hominis interfecti sacrificium, Domino, qui hoc fieri vetuerat, gratum fore credidisse? verumamen si magis Ambrosio assentiri libet, quod impiè vouerit, maiore impietate impleuisse: in hoc voto, eiusque similibus ubi quod nefarium sit, promittitur, intelligatur illud: In malis promissis rescindendam fidem. At qui rem bonam, suoque genere salutarem, promiserit imprudenter: cur non promisso teneatur? Velut qui Domino vouerit perpetuam continentiam, sed non prius computatis sumptibus: hoc est, malè prius instructus virginalibus præceptis, nec satis adhuc ad sublime illud vitæ genus idoneus: is nihilominus quod promissum præstare tenetur. Sed fac antea exploratas esse vias, fac in præceptis virginalibus exercitatum esse illum qui continentiam Domino perpetuam voti religione consecrarit: nunquid hic quoque tibi imprudentia insimulandus videbitur? Omnino, inquis, ob id ipsum, quia non omnium est continentia perpetua dosum, etiam eorum qui continere cœperunt. sed vnusquisque donum suum habet: alius sic, alius autem sic, inquit Apostolus. Quod igitur nescias, perpetuumne sis habiturus: nonne præcipitis est temeritatis, id Domino perpetuum fore polliceri? Respondendum est, quales nos, quamdiu futuri simus, exploratum & certum omnino non habemus. Sed vt non ruinam verisimiliter impendêre putemus (quod periculi ratio postulat) confirmat nos & animat Apostolica sententia: Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Domini. & Non patietur vos Deus tenari supra illud quod potestis, sed faciet etiam cum tenatione preueniunt.

1. Cor. 7.

Philipp. 1.

2. Cor. 10.

uentum, vel, vt Cyprianus lib 3. ad Quirinum legit, euadendi facultatem, vt possitis sustinere. Idcirco de Domini misericordia, tota expectatione confidimus auxilium affore; quo firmati, in continentia studio perseueremus, qui eodem auxiliante, continere iam cepimus. Neque enim hoc nostrarum est virium, sed eius à quo omne datum optimum, & donum omne perfectum: qui dat omnibus petentibus affluenter, & non impropertat. vt qui post continentia votum hanc se non habere perspexerit, non id auctori & inspiratori continentia Deo, qui dare noluerit, sed sibi, qui à proposito sancto turpiter laguefcendo defecerit, adscribere debeat. Quomodo autem petenti & vigilanti non sit daturus rem post votum necessariam, qui se petentem exauditurum promisit? Petite (inquit) & accipietis; pulsate, & aperietur vobis. Aut cur hoc aggredi propter incertum exitum, temerarium sit, quò ipse Dux primarius virginum, Virgo, natus è Virgine, Christus Dominus, adhortando & consulendo vocat fideles suos? Qui potest (inquiens) capere, capiat. Nam quod aiunt Dominum illis verbis aperte à continentia dehortari, vsque adeò verum non est, vt maximè ad illam inflammari, rem significans omni prosecutione dignissimam, sed in arduo tamen ac sublimi collocatam: ideoque omnem operam dandam esse, vt ignauia reiecta, exsertis viribus acquiratur. Ac diuus quidè Chrysostomus, quàm excitet locus ille ad amplexum continentia, præclare explicatum reliquit Homilia 64. in Matthæum. Quæro autem, quem illic dicant posse capere? Si eum qui sciat Domini hoc de se decretum esse, vt perpetuò contineat: quis erit tandem ille qui possit capere? Nam & hoc ipsi fatentur scire neminem, ideoque nos temeritatis arguunt. At qui aliquos fateantur esse necesse est qui capere possint, vt habeat Dominica adhortatio locum: Qui potest

*Iacobi 2.**Matth. 23.*

554 DE CHRISTIANA LIBERTATE
accipere, capiat. Quod si capere possunt, qui satis iam
donante Deo volunt continere, & spem continendi
non in suis viribus, sed in gratia Dei adiutorio con-
stituunt: quomodo se imprudenter Christi eunuchos
faciant, quibus à Domino consulitur, vt capiant,
etiamsi de exitu rei, aut diuino beneplacito, nihil cer-
ta cognitione teneant exploratum.

CAPVT XII.

*Euentus incertitudinem non facere, vt imprudenter
& periculosè voueamus, aut sub conditione
dumtaxat vouere debeamus.*

SED nec quicquam rectè cuiquam promiserimus
nos facturos, qui ignoremus quid Dominus sta-
tuerit: in cuius manu sunt corda & opera nostra. Ideo
que nos Apostolus Iacobus dicere vult, cum nos
quopiam ituros, aut aliquid facturos dicimus: Si vini-
mus, & si Dominus voluerit. Quod in promissioni-
bus aut votis cum intelligitur vel dicitur (nam & hic
locum habere docet* Cyrillus; Non oportet, inquit,
quicquam Deo à nobis promitti vt certum, quasi nos
domini rerum essemus: partim, quia quod posse à
nobis fieri credimus, vires nostras nonnunquam ex-
cedit: partim, quia non sine arrogantia crimine hoc
nos aut illud facturos polliceremur. Illud enim in om-
nibus quæ agere volumus, dicendum est, quod disci-
pulus Christi nos docuit: Si Dominus voluerit) hoc
igitur in promissis ac votis cum intelligitur ac dicitur
non conditio exprimitur promissionem suspendens,
vt si non conditio impleatur, promissi obligatio nulla
sit: sed prouidentia Dei & gratia commendatur, sine
quibus, quod Domino vouimus, implere; & quod ho-
mini promissimus, præstare non valemus. Alioquin si
(vt quidam volant) conditio est, sub qua sit votum
omne

*Iacobi 4.
Quod Iacobus
ait, Si Domi-
nos voluerit: pe-
culatiter vsur-
patus est vsus
vobis, quas
Deus à sua dis-
positione, & ere
voluit, nō à no-
stro arbitrio: et
ideo frequēter
impediuntur,
Deo disponēte,
etiā si maxime
scimus vt
fāt, cuiusmodi
est lucrū face-
re & huc atq;
illuc proficisci.
Non autem ad
hoc genus rerū
perinet conti-
nere.
* Cyrill. hb 9,
in Luc. ca. 28.*

omne concipiendum; velle autem Deus vel nolle æstimetur, ex eo quòd dederit, vel non dederit, verbi gratia, continentia donum, vel obediendi voluntatem: tum profectò nulla erit, vel Deo vel homini facta promissio, quæ ipsum obstringat. Dominus enim noluerit, si ego noluerò. Nam si vellet Deus, efficeret idem vt ego vellem, cui est omnis in manu voluntas, vt eam quòd velit, & quando, quantumque velit inflectat. Itaque si pecuniam promissam præstare noluerò, dicam me promisso non teneri: eo quòd, licet promiserim, id tamen sub ea fecerim conditione, Si Dominus voluerit. Atqui ego illum nolle, sentire me dicam, quia mihi non det implendi voluntatem. An non animaduertimus hoc in omni promisso dici posse, quod hoc tempore quidam in votis monasticis, cum insigni eorum ludificatione, volunt intelligi? Denique non ea modò quæ huiuscemodi votis comprehensa consuluntur, verùm etiam ea sine quibus salui effenequeamus, laudabiliter Deo promissa leguntur, & votis oblata. Velut quòd Iacob vouit Dominum sibi semper fore Deum: *Genesis 28.* vt in cultu eius constantiùs atque feruentiùs, vinculo promissionis accedente, persisteret. Et scribit Augustinus quendam vouisse, Christianum se fore, si filia eius pristinae sanitati restitueretur. Quod votum cum non impleffet, atque ob id fuisset diuinitus cæcitate percussus: vouisse iterum, si visum recuperaret, se Christianam professionem incunctatè esse suscepturum. *Epistola 67.* Hæc igitur rectè & cum laude sic fiant in rebus necessariis: cum tamen omnibus nec illa donentur, sed tamen de diuina sperentur bonitate. Quid autem ad periculi demonstrationem valet ruina multorum? qui si nolent, profectò non ruerent. Idcirco enim non continent, quia continere nolunt: vt cunque se habeat de illis diuini dispositio consilij. Quemadmodum igitur periculosa non est, sed modis omnibus salutaris, secun-

2 Petr. 2.

secura & optabilis Christianæ religionis susceptio, etsi multos, ea semel suscepta, labi grauius & ruere videamus: ob id dumtaxat quòd vitam nolint agere suæ professioni congruentem. de quibus scriptum est: Melius erat eis, non nosse viam veritatis, quàm post agnitam relabi, & discedere ab eo, quod illis traditum erat, sancto mandato. ita non est propterea ad instituti monastici sublimitatem periculosus ascensus, quòd multi sua voluntate & locordia præcipites ruant. nisi fortè ex personæ vuentis qualitate & conditione emergat metuendi causa periculi: quia videlicet non se antea præpararit, rebusque necessariis instruxerit: nec proficiendi stadium præ oculis habuerit, sed vitæ otium, & ventris cultum. Alioqui per se quidem, & suapte natura, monastici ratio instituti facilis & tuta est, longiusque à periculis ruinæ remota, quàm vita & conuersario secularis. Et quamuis illam ingredi virtutis & arctioris vitæ viam, nisi Deo donante & opitulante nequeamus; non tamen ratione caret, inquit Augustinus Epistola 105. vt nos promittamus, & Deus faciat; præsertim cum hoc ita faciat, vt id in nostra potestate, si vigilemus & oremus, esse voluerit.

CAPVT XIII.

Verumne sit, quosdam continere non posse, vt id quasi iusta ratione ad voti solutionem prætextatur.

Epist. 11.
lib. 1.

AT reperiantur, inquis, qui postquam ad culmen hoc vitæ perfectioris ascenderit, non quidem nolint continere, sed non possint. Quod ipsum & Cyprianus expressisse videtur: Si autem perseverare nolunt, inquit, aut non possunt, melius est vt nubant, quàm vt in ignem delicijs suis cadant. Quo loco etsi de his virginibus quæ velatæ essent, non loquitur, propterea quòd nubere his non erat melius futurum: tamen quòdam

dam cœpisse continere, nec in eo quod cœperant, perseverare potuisse, illa disiunctione significat. Verùm Cyprianus illas non posse dixit perseverare, quæ etsi non auersam omnino gerant à continendi studio voluntatem; tamen non tantum volunt, tantumque diligunt, quantum ad agendum ac perseverandum velle necesse est. Quocirca nō ob aliud non posse dicuntur, quam quia nondum satis volunt efficaciter, ut carnem contraria concupiscentem, fortiore spiritus robore vincant. Quod nō de consilijs modò Evangelicis, verum etiam de mandatis ipsis verissimè dicitur. Qui enim vult facere Dei mandatum, inquit Augustinus, & nō potest: iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parnam & inualidam. Poterit autem, cùm magnam habuerit & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt; magna utique voluntate, hoc est, magna charitate fecerunt. Hæc Augustinus. Atque ad similem modum in Evangelio Iudæ quoque dicitur non potuisse credere, quia nimirum credere nolent. Quare enim, inquit Augustinus, credere non poterant? Citò respondeo, quia volebant. Inter cæteras autem cupiditates, quæ à credendo voluntatem impedirent, non sola erat diuitiarum cupiditas, propter quam dicit Lactantius libro septimo, pauperes & humiles Deo facilius credere, quam diuites, qui sunt impedimenti pluribus implicati; imo cathenati & compediti; seruiunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretiuit: nec possunt, inquit, in celum aspicere, quoniã mens eorum in terram prona, humique defixa est: verum & illa vna erat, de qua Dominus in Evangelio non siluit, cùm ait: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quaeritis? Quem in modum nobis quoque dicere liceret ijs qui se continere non posse queruntur: Quomodo vos potestis continere,

Cap. 17. lib. De
gratia & li-
bero arbitrio.

Tractatu 53.
in caput 12.
Ioan. 9.

558 DE CHRIST. LIBERT. LIBER X.
tinere, qui otium, qui mulierum colloquia, qui con-
fortia periculosa non vitatis? qui orationibus & pijs
studijs non vacatis? Nec verò cur credere nō possent,
aliò causam Dominus retulit, quàm ad illorum volū-
tatem, quam se Prophetæ verbis præuidisse significat.
Idcirco enim, inquit, nō poterant credere, quia iterum
dicit Isaias, Excæcavit oculos eorum. Quæ sententia
hoc verborum ordine intelligenda est: Idcirco nō po-
terant credere, quia, sicut dixit Isaias, excæcati erant,
idque malitia sua: quam cæcitatem quoniam illorum
mala voluntas meruerat, hęc iudicium Dei deserentis
experti sunt. Quapropter illos Deus ipse dicitur excæ-
casse, sicut alio loco dicitur cor Pharaonis indurasse.
Sic enim excæcat (inquit Augustinus) sicob durat Deus
deserendo & non adiuuando: quod occulto iudicio
facere potest, iniquo non potest. Debet ergo, inquit
idem, esse impiger animus, vt & voueat, & reddat; ne
cùm se minus putat idoneum ad reddendum, piger
sit ad vouendum. Et hætenus quidem ista tractasse
sit satis.

In Psal. 132.

C

D

doctr
tatis i
sunt l
futura
quam

DE

E

Euan
tum
accid
conf
berta
ma e
supr